

JOHN O'CONNELL

BOWIE'S BOEKENKAST

De 100 boeken die het leven van
David Bowie veranderden

‘Briljant. Het ongeschreven boek over Bowie dat echt geschreven moest worden.’ – Caitlin Moran

**‘Wat is uw idee van ultiem geluk?’
‘Lezen.’ – David Bowie**

Zijn hele leven was David Bowie een groot lezer. In 1975 bracht hij naar de filmset van *The Man Who Fell to Earth* een paar koffers vol met boeken mee, en ook de rest van zijn leven ging Bowie nooit op reis zonder boek. Drie jaar voor zijn dood in 2016 stelde hij een lijst op van de honderd belangrijkste en invloedrijkste boeken van zijn leven. Samen vormen ze de autobiografie van een lezer. Van *Lolita* tot *Madame Bovary*, van *De vreemdeling* tot *In koelen bloede*, deze boeken maakten David Bowie tot het genie dat hij was. *Bowie's boekenkast* is oprecht, analytisch en origineel, deels een geweldige leesgids en deels de biografie van een muzieklegende.

**‘Een lijst zo veelzijdig en kameleontisch als de man zelf.’
– VPRO Gids**

‘Geweldig. Het bewijs van Bowie's rusteloze, nieuwsgierige intelligentie, en hoe hij ervan genoot om door te lezen in de huid van iemand anders te kruipen.’ – The Times

‘Een zinderend boek.’ – Booklist

De Engelse John O'Connell (1972) was muziekcolumnist bij *The Face* en senior-redacteur bij *Time Out*. Hij schrijft voor onder andere *The Times* en *The Guardian*.

JOHN O'CONNELL

BOWIE'S BOEKENKAST

DE HONDERD BOEKEN DIE HET LEVEN
VAN DAVID BOWIE VERANDERDEN

Vertaald door René van Veen
Illustraties door Luis Paadín

uitgeverij
ORLANDO

© 2019 John O'Connell

Illustraties © 2019 Luis Paadín

Oorspronkelijke titel *Bowie's Books* (Bloomsbury Publishing, Londen)

Oorspronkelijke uitgever *El Club de Lectura de David Bowie* Blackie Books,
Barcelona

Nederlandse vertaling © 2020 Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam en
René van Veen

Omslagontwerp Mariska Cock

Omslagbeeld © Chalkie Davies / Getty Images

Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN 978 94 93081 30 7

NUR 320

www.uitgeverijorlando.nl

INHOUD

Inleiding	13
1 Anthony Burgess, <i>A Clockwork Orange</i> (1962)	32
2 Albert Camus, <i>De vreemdeling</i> (1942)	37
3 Nik Cohn, <i>Awopbopaloobop Alopbamboom</i> (1969)	40
4 Dante Alighieri, 'Hel' (<i>De goddelijke komedie</i> (ca. 1308-1320))	44
5 Junot Díaz, <i>Het korte maar wonderbare leven van Oscar Wao</i> (2007)	47
6 Yukio Mishima, <i>Een zeeman door de zee verstoten</i> (1963)	51
7 Frank O'Hara, <i>Selected Poems</i> (2009)	55
8 Christopher Hitchens, <i>De zaak-Henry Kissinger</i> (2001)	58
9 Vladimir Nabokov, <i>Lolita</i> (1955)	60
10 Martin Amis, <i>Geld, afscheidsbrief van een zelfmoordenaar</i> (1984)	62
11 Colin Wilson, <i>The Outsider</i> (1956)	65
12 Gustave Flaubert, <i>Madame Bovary</i> (1856)	67
13 Homerus, <i>Ilias</i> (ca. 800 v.Chr.)	70
14 James Hall, <i>Hall's iconografisch handboek</i> (1974)	72
15 Saul Bellow, <i>Herzog</i> (1964)	75
16 T.S. Eliot, <i>Het barre land</i> (1922)	78

17	John Kennedy Toole, <i>Een samenzwering van idioten</i> (1980)	83
18	Greil Marcus, <i>Mystery Train</i> (1975)	86
19	<i>The Beano</i> (1938-heden)	90
20	Fran Lebowitz, <i>Metropolitan Life</i> (1978)	92
21	Richard Cork, <i>David Bomberg</i> (1988)	95
22	Alfred Döblin, <i>Berlijn Alexanderplatz</i> (1929)	98
23	George Steiner, <i>In de burcht van Blauwbaard</i> (1971)	102
24	D.H. Lawrence, <i>Lady Chatterley's minnaar</i> (1930)	105
25	Petr Sadecký, <i>Octobriana and the Russian Underground</i> (1971)	108
26	Comte de Lautréamont, <i>De zangen van Maldoror</i> (1868)	112
27	John Cage, <i>Silence: Lectures and Writings</i> (1961)	114
28	George Orwell, <i>1984</i> (1949)	118
29	Peter Ackroyd, <i>Hawksmoor</i> (1985)	121
30	James Baldwin, <i>Niet door water, maar door vuur</i> (1963)	123
31	Angela Carter, <i>Circusnachten</i> (1984)	126
32	Éliphas Lévi, <i>Leer en ritueel der hogere magie</i> (1856)	129
33	Sarah Waters, <i>Vingervlug</i> (2002)	132
34	William Faulkner, <i>Terwijl ik al heenging</i> (1930)	135
35	Christopher Isherwood, <i>Meneer Norris neemt de trein</i> (1935)	137
36	Jack Kerouac, <i>Onderweg</i> (1957)	141
37	Edward Bulwer-Lytton, <i>Zanoni</i> (1842)	145
38	George Orwell, <i>Inside the Whale and Other Essays</i> (1940)	149
39	John Rechy, <i>De stad behoort de nacht</i> (1963)	152
40	David Sylvester, <i>The Brutality of Fact: Interviews with</i> <i>Francis Bacon</i> (1987)	156

41	Julian Jaynes, <i>The Origin of Consciousness in the Breakdown of the Bicameral Mind</i> (1976)	159
42	F. Scott Fitzgerald, <i>De grote Gatsby</i> (1925)	162
43	Julian Barnes, <i>Flauberts papegaai</i> (1984)	165
44	J.B. Priestley, <i>English Journey</i> (1934)	169
45	Keith Waterhouse, <i>Een geboren leugenaar</i> (1959)	172
46	Alberto Denti di Pirajno, <i>A Grave for a Dolphin</i> (1956)	174
47	<i>Raw</i> (1986-1991)	178
48	Susan Jacoby, <i>The Age of American Unreason</i> (2008)	180
49	Richard Wright, <i>Negerjongen</i> (1945)	183
50	<i>Viz</i> (1979-heden)	186
51	Ann Petry, <i>De straat</i> (1946)	188
52	Giuseppe Tomasi di Lampedusa, <i>De tijgerkat</i> (1958)	191
53	Don DeLillo, <i>Witte ruis</i> (1985)	194
54	Douglas Harding, <i>Leven zonder hoofd. Zen en de herontdekking van dat wat is</i> (1961)	197
55	Anatole Broyard, <i>Kafka Was the Rage</i> (1993)	200
56	Charles White, <i>The Life and Times of Little Richard</i> (1984)	203
57	Michael Chabon, <i>Wonderboys</i> (1995)	206
58	Arthur Koestler, <i>Nacht in de middag</i> (1940)	209
59	Muriel Spark, <i>De beste jaren van juffrouw Brodie</i> (1961)	212
60	John Braine, <i>Plaats aan de top</i> (1957)	216
61	Elaine Pagels, <i>De gnostische evangeliën</i> (1979)	219
62	Truman Capote, <i>In koelen bloede</i> (1966)	221
63	Orlando Figes, <i>Tragedie van een volk. De Russische Revolutie 1891-1924</i> (1996)	223
64	Rupert Thomson, <i>Met open ogen</i> (1996)	226
65	Gerri Hirshey, <i>Nowhere to Run: The Story of Soul Music</i> (1984)	229

66	Arthur C. Danto, <i>Beyond the Brillo Box: The Visual Arts in Post-Historical Perspective</i> (1992)	232
67	Frank Norris, <i>McTeague</i> (1899)	235
68	Michail Boelgakov, <i>De meester en Margarita</i> (1940)	237
69	Nella Larsen, <i>Schutkleur</i> (1929)	240
70	Hubert Selby jr., <i>Laatste halte Brooklyn</i> (1964)	242
71	Frank Edwards, <i>Strange People: Unusual Humans Who Have Baffled the World</i> (1961)	245
72	Nathanael West, <i>De dag van de sprinkhaan</i> (1939)	248
73	Tadanori Yokoo, <i>Tadanori Yokoo</i> (1997)	251
74	Jon Savage, <i>Teenage: The Creation of Youth Culture</i> (2007)	254
75	Wallace Thurman, <i>Infants of the Spring</i> (1932)	258
76	Hart Crane, <i>The Bridge</i> (1930)	261
77	Jevgenia Ginzburg, <i>De raderen van de willekeur</i> (1967)	264
78	Ed Sanders, <i>Tales of Beatnik Glory</i> (1975)	268
79	John Dos Passos, <i>De tweeënveertigste breedtegraad</i> (1930)	270
80	Peter Guralnick, <i>Sweet Soul Music: Rhythm and Blues and the Southern Dream of Freedom</i> (1986)	273
81	Bruce Chatwin, <i>De gezongen aarde</i> (1987)	276
82	Camille Paglia, <i>Het seksuele masker</i> (1990)	279
83	Jessica Mitford, <i>Laatste eer naar laatste mode</i> (1963)	282
84	Otto Friedrich, <i>Vóór de zondvloed. Berlijn in de jaren twintig</i> (1972)	284
85	<i>Private Eye</i> (1961-heden)	287
86	R.D. Laing, <i>Het verdeelde zelf</i> (1960)	289
87	Vance Packard, <i>Verborgen verleiders</i> (1957)	293
88	Evelyn Waugh, <i>Vile Bodies</i> (1930)	297

89	Howard Zinn, <i>Geschiedenis van het Amerikaanse volk</i> (1980)	299
90	Wyndham Lewis (ed.), <i>Blast</i> (1914-1915)	302
91	Ian McEwan, <i>Tussen de lakens</i> (1977)	307
92	David Kidd, <i>All the Emperor's Horses</i> (1961)	310
93	Malcolm Cowley (ed.), <i>Writers at Work: The Paris Review Interviews</i> , vol. 1 (1958)	314
94	Christa Wolf, <i>Nadenken over Christa T.</i> (1968)	317
95	Tom Stoppard, <i>The Coast of Utopia</i> (2002)	320
96	Anthony Burgess, <i>Machten der duisternis</i> (1980)	324
97	Howard Norman, <i>De vogelkunstenaar</i> (1994)	328
98	Spike Milligan, <i>Puckoon</i> (1963)	331
99	Charlie Gillett, <i>The Sound of the City</i> (1970)	333
100	Lawrence Weschler, <i>Mr. Wilson's Cabinet of Wonder</i> (1995)	336
	Gebruikte literatuur (selectie)	341
	Alfabetisch titeloverzicht	345
	Dankwoord	351

INLEIDING

In juli 1975 kwam een graatmagere en zwaar aan de cocaïne verslaafde David Bowie in New Mexico aan voor de opnamen van *The Man Who Fell to Earth*. Regisseur Nicolas Roeg had de toen achtentwintigjarige Bowie gecast voor de hoofdrol van de buitenaardse gezant Thomas Jerome Newton omdat hij getroffen was door de onalledaagse ongrijpbaarheid die hij tentoon had gespreid in de BBC-documentaire *Cracked Actor*.

Op de set verbaasde Bowie iedereen met zijn inzet en toewijding, met de plagerige manier waarop hij met de crew omging en zijn repetities met medehoofdrolspeler Candy Clark. Hij had nogal ambitieus beloofd om tijdens de opnamen geen drugs te gebruiken, dus wanneer hij niet nodig was op de set verdween hij in zijn trailer om zich daar over te geven aan een in alle opzichten minder schadelijk tijdverdrijf: boeken lezen.

Gelukkig had hij ruim voldoende keuze. Een journalist van *The Sunday Times* ter plaatse berichtte: 'Bowie haat vliegen, dus hij reist vooral per trein door de VS en voert dan zijn draagbare *bibliothèque* met zich mee in speciale kisten waarin na opening de boeken keurig op planken gerangschikt staan. De werken die hij in New Mexico bij zich heeft, gaan vooral over het occulte, zijn

huidige passie.’ Deze bibliotheek omvatte vijftienhonderd titels, genoeg om Clarks latere in een interview gemaakte opmerking dat Bowie ‘echt heel veel las’ tijdens de opnamen van *The Man Who Fell to Earth* tot een understatement te maken.

Een sprong vooruit in de tijd: in maart 2013 is in het Londen-
se Victoria & Albert Museum (V&A) de tentoonstelling ‘David Bowie Is’ geopend met laaiend enthousiaste recensies en een recordaantal bezoekers. ‘David Bowie Is’ vormt een terugblik op de carrière van de zanger met zo’n vijfhonderd voorwerpen afkomstig uit zijn persoonlijke archief, waaronder kostuums, schilderijen, handgeschreven songteksten en storyboards van videoclips. De tentoonstelling zou hierna de hele wereld overgaan en iets meer dan vijf jaar later voor het laatst te zien zijn in het Brooklyn Museum in New York. Gelijktijdig met de opening van de tentoonstelling in Ontario, de eerste tussenstop na Londen, publiceerde het V&A de lijst waarop dit boek gebaseerd is: de honderd boeken die Bowie als de belangrijkste en invloedrijkste beschouwde van de duizenden die hij in zijn leven had gelezen. Let wel, de belangrijkste en invloedrijkste, dus niet zijn favoriete boeken.

Deze boeken hebben deel uitgemaakt van de oorspronkelijke Londense tentoonstelling, waar een selectie ervan van het plafond hing. Niettemin ging de lijst onmiddellijk viral, begeleid door commentaar waarin een ongeloof doorklonk dat zich het beste laat samenvatten als: ‘Wow, nooit geweten dat David Bowie zoveel las.’ Dat was op zijn minst vreemd, want Bowie had zijn bibliomanie jarenlang allerminst onder stoelen of banken gestoken. Hij kwam er niet alleen mee voor de dag in interviews, maar ook indirect in zijn werk en in de verzameling maskers die hij droeg als hij dit over het voetlicht bracht.

Het verhaal over Bowie’s mobiele bibliotheek maakt duidelijk

dat toen hij zijn doel om wereldberoemd te worden had bereikt zijn leesgedrag de vorm van een dwangmatige behoefte aannam. Hij ging hierin te werk als in alles: met een manische bevologenheid. Die zal op het adres Plaistow Grove 4, het rijtjeshuis in de Londense voorstad Bromley waar hij de leerjaren van zijn jeugd doorbracht, echter begonnen zijn als een vrijblijvende gewoonte.

Boeken waren in die tijd cool en sexy, nog cooler en sexier dan nu. (Echt!) Toen Allen Lane in 1935 Penguin Books opzette, bedacht hij niet de pocket, want die bestond al, maar wel democratiseerde hij met behulp van zijn commerciële genie het lezen, zorgde hij ervoor dat de hoogtepunten uit de wereldliteratuur beschikbaar kwamen voor het equivalent van een pakje sigaretten. De naoorlogse generatie waartoe Bowie behoorde, was de eerste die zich niet meer verbaasde over dit verschijnsel, dus toen in 1966 'Paperback Writer' van The Beatles boven aan de hitlijsten stond, was dit ongeveer synoniem aan de overname van de Britse creatieve sector door personen afkomstig uit de provincie of de arbeidersklasse.

Bowie presteerde op school onder zijn kunnen en verliet die in 1963 met alleen een voldoende voor kunstonderwijs op zijn eindexamen. Gezien de vele interesses die hij nadien aan de dag legde, had zijn vertrek eerder te maken met een afkeer van regulier onderwijs dan met luiheid of het onvermogen om informatie op te slaan. Zoals zoveel autodidacten beseftte Bowie al op jonge leeftijd dat het leuker was om zichzelf te onderwijzen dan om onderwezen te worden. En hij schiep er veel genoegen in om de kennis die hij had opgedaan door te geven aan anderen: volgens zijn vrienden probeerde hij hen altijd te winnen voor de boeken waarvan hij hield.

Misschien daarom begon hij in 1998 boekrecensies te schrijven

voor de Amerikaanse boekhandelsketen Barnes & Noble. ‘Ze zagen dat ik op de site [zijn vroege website BowieNet] veel boekrecensies had staan en bedachten dat het misschien wel slim zou zijn om mij over te halen dat ook voor hen te doen,’ vertelde hij *Time Out*. ‘Ik gaf vijf genres door die ik wel zou willen recenseren, waaronder kunst, fictie en muziek. Het eerste boek dat ik heb gedaan is *Glam!* van Barney Hoskyns. Een geweldig boek.’

Bowie hanteerde een bijzondere, creatieve methode die, totdat zijn imitators hem inhaalden, uniek was voor een popmuzikant. Zijn methode hield in dat hij zich openstelde voor alle mogelijke invloeden. Niet alleen andere muziek, maar – wat hem onderscheidde van iedereen – gewoon alles wat in zijn straatje paste, in welke vorm dan ook. Het resultaat ervan – een nummer, uiterlijk, videoclip of albumhoes – was altijd wel weer te herleiden tot zijn bron, maar soms waren die bronnen tijdens het proces door toedoen van allerlei reacties tot nauwelijks herkenbare ingrediënten gedistilleerd. Bowie hield van lezen, dus vanzelfsprekend waren boeken eveneens deel van dit proces.

Bowie hield er ook van om spelletjes te spelen. De V&A-lijst vormt slechts één aspect van het spel dat hij het allerliefst speelde: de instandhouding van de eigen mythe. Hij wist ongetwijfeld dat hij wat dit aanging een beroemde voorganger had. In 1985 vroeg een uitgever de Argentijnse schrijver Jorge Luis Borges – liefhebber van labyrinten en bibliotheken – om zijn honderd favoriete boeken te kiezen en bij elk daarvan een inleiding te schrijven. Borges was pas bij nummer vierenzeventig toen hij stierf, maar zijn lijst vormt, evenals die van Bowie, een verrukkelijk, prikkelend en verrassend allegaartje waarin het bovendien wemelt van de schrijvers waarvan we zeker weten of gerust kunnen aannemen dat Bowie hen bewonderde (Oscar Wilde, Franz Kafka, Thomas

De Quincy), ook al hebben de twee lijsten merkwaardig genoeg niet één titel gemeenschappelijk.

Ik denk graag dat Bowie zijn lijst heeft opgezet als eerbetoon aan Borges, als (om de titel van een van zijn bekendste verhalen te gebruiken) een tuin met zich splitsende paden. Als je in die tuin links afslaat bij *Zanoni*, het Rozenkruisersliefdesverhaal van Edward Bulwer-Lytton, kom je uit bij *Circusnachten* van Angela Carter, waar je, nadat je geïnspireerd door *Flauberts papegaai* op zoek bent gegaan naar aanwijzingen voor de ‘werkelijke’ identiteit van David Bowie, onverwacht naar een boek over het ragfijne verschil tussen kunstmatigheid en authenticiteit wordt gezogen, *Mr. Wilson's Cabinet of Wonder*.

Hiermee wil ik Bowie er niet van beschuldigen dat zijn lijst onoprecht is of zaken verbergt. Integendeel. Als je er lang genoeg naar kijkt, zie je twee patronen. Het eerste patroon bestaat uit de uiteenlopende culturele elementen die tezamen Bowie's artistieke ontvankelijkheid vormen. Het minder duidelijke tweede patroon vormt een tijdspad. Als de boeken in de juiste volgorde worden gezet, schetsen ze Bowie's weg door het leven: van kind en tiener naar een in drugsnevelen gehulde superster en uiteindelijk naar de teruggetrokken, beschouwelijke gezinsman. ‘Ik ben pas een jaar of twaalf, vijftien geleden geworden wie ik altijd al had moeten zijn,’ zei hij in 2002 tegen talkshowpresentator Michael Parkinson. ‘Ik ben afgrijselijk lang [...] eigenlijk alleen maar op zoek geweest naar mezelf, naar inzicht in het hoe en waarom van mijn bestaan, naar waarvan ik gelukkig werd in het leven, naar wie ik precies was en datgene van mezelf waarvoor ik me wilde verschuilen.’

Het belang van lezen in deze zoektocht kan niet onderschat worden, want lezen houdt onder (veel) meer in dat je ontsnapt naar andere mensen, andere zienswijzen, andere denkwerelden.

Het stelt je in staat jezelf achter te laten om er oneindig verrijkt
naar terug te keren.

[...]

ANGELA CARTER
CIRCUSNACHTEN
(1984)

Overbodig om te zeggen dat Bowie dankzij de vaudevillegezelschappen uit zijn jeugd in Brixton tot en met de louche hofhouding waarover hij de scepter zwaaide tijdens tournees alles af wist van rondreizende circussen en freakshows. Dit kan bijgedragen hebben aan zijn bewondering voor *Circusnachten*, een van de meest onderschatte Britse romans van de jaren tachtig en Carters op een na laatste boek, want ze overleed in 1992 op eenenvijftigjarige leeftijd aan longkanker.

Ze creëerde in haar boek met behulp van volksverhalen en sprookjes een betoverende droomwereld die alle conventionele wetten van ruimte en tijd tartte, een beetje zoals glamrock ook had gedaan. In haar ogen was glamrock dandyisme, ‘de tweeslachtige overwinning van de onderdrukten’. Haar verhalen en romans nemen vaak de vorm aan van feministische fabels waarin vindingrijke heldinnen in vreemde omgevingen de strijd aanbinden met wrede, tirannieke schurken. *Circusnachten* put uit de traditie van de picareske roman, waartoe ook *Don Quichot* van Cervantes en *De nagelaten papieren van de Pickwick Club* van Charles Dickens behoren.

Het boek voert ons naar Sint-Petersburg en Siberië, maar begint in het Londen van 1899 in de kleedkamer van de befaamde trapeze-artieste Sophie Fevvers, Fere, die naar eigen zeggen uit een ei is uitgebroed. Deze bizarre reuzin vertelt haar levensverhaal aan de Amerikaanse journalist Jack Walser. Het is een levensverhaal om je vingers bij af te likken. Fere is als vondeling opgevoed door prostituees, die haar als hun mascotte uitdosten, als een poederwitte Cockney sprekende Venus. Toen ze in de puberteit kwam, groeiden de donzige knobbels op haar rug uit tot vleugels. Maar, zo zegt ze, ze is altijd maagd gebleven en nu de enige gevederde *intacta* in de geschiedenis.

Toen het noodlot toesloeg, zag Fere zich gedwongen aan de slag te gaan in een bordeel van lager allooi, waar ze bij het hoofdeinde van ‘de Schone Slaapster’ – een naakte vrouw op een marmeren plaat – de rol vervulde van grafengel. Daarna dreigde ze slachtoffer te worden van een godsdienstwaaninnige die zich naar de oprichter van de Rozenkruisers Christian Rosencreuz noemde. Ze kan haar (indrukwekkende) verhaal echter navertellen. Walser raakt zo in Feres ban dat hij zich aansluit bij haar

Grote Keizerlijke Tour. Hij treedt op als clown naast Mignon, die met tijgers walst; naast monsieur Lamarck, Mignons ruwe echtgenoot die de apen dresseert; en naast het helderziende varken Sybil, dat tourneebeaas Kolonel Kearney telkens raadpleegt wanneer hij een belangrijke zakelijke beslissing moet nemen.

Is Fere een bedriegster? Maakt dat ook maar iets uit? (Het boek doet nadrukkelijk denken aan *Mr. Wilson's Cabinet of Wonder* van Lawrence Weschler (nr. 100) over het Museum of Jurassic Technology, waar Fere zich ongetwijfeld thuis zou hebben gevoeld.) De lezer blijft zich vragen stellen bij *Circusnachten*, ook al lijkt Fere alles te verklappen met haar innemende, larterijke, goocheme en alle kanten op schietende Cockney-accent dat af en toe verontrustend veel op dat van Bowie lijkt.

Luister ondertussen naar: 'Look Back in Anger'

Als dit boek je bevalt, lees dan ook:
Angela Carter, *In gezelschap van wolven*